folk/ed. 2021; 27(2) 106 Ek
DOI: 10.22559/folklor.1721

Araştırma makalesi/Research article

Beypazarı'nda Kadının Ev İçi Emeğinin Dönüşümü: Deneyim ve Aktarım*

The Transformation of Domestic Labour of Women in Beypazarı: Experience and Transmission

Zeynep Nagihan Kahveci**

Öz

Kadın emeği, hem kadın çalışmaları alanının hem de gündelik hayatımızın tarihi içinde akademik olarak her zaman özel ve önemli konular arasında yer almıştır. Kadınların kamusal alanda çalışma hayatına başlamalarıyla birlikte ev içi emeğin dönüşümü de çeşitli disiplinlerin akademik yazınında kendine yer buldu. Bu çalışma, kadının ev içi emeğinin dönüşümünde Türkiye'de ilk örnek mekânlardan birisi olan Ankara iline bağlı Beypazarı ilçesinde yapılmış alan araştırmalarının sonuçlarından hareketle yazılmıştır. Beypazarı'nda turizmin gelişmesiyle birlikte kadınların evlerinde ürettikleri sarma, baklava, bazlama gibi ürünleri tezgâhlarda, dükkânlarda satmaya başladıkları ve böylece ekonomik özgürlüklerini elde ettiklerine yönelik bir dönüşüm anlatısı vardır. Bu dönüşüm anlatısı, basında çıkan pek çok haberde ve hazırlanan videolarda yer almıştır.

Sözü geçen bu anlatıda kadınların toplu bir kategori olarak sunulduğu, özneliklerine ve gündelik hayatlarına dair herhangi bir bilgi verilmediği görülmektedir. Bu çalışmada sözü geçen dönüşüm anlatısının kadınların gündelik hayat-

Geliş tarihi (Received):27-03-2021 – Kabul tarihi (Accepted): 17-05-2021

* "Beypazarı'nda Gündelik Hayatın Dönüşümü: Kadınların Deneyimleri" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Halkbilimi Bölümü. znkahveci@ankara.edu.tr
ORCID ID 0000-0002-4510-9806

larındaki mekânsal geçişliliğine, kamusal ve özel tezahürlerine, giyim-kuşamlarına etkisine odaklandım. oldukları, gündelik hayat içerisinde geliştirdikleri direniş pratikleri, kadınlar arası ilişkiler, kadınların kamusal mekânlardaki hareketliliğinin ve ürettiklerini tezgâhlarda, dükkânlarda satıyor olmalarının kentin gündelik hayatına etkisinin ne olduğu gibi konuları ele aldım. Tezgâhlarda ve dükkânlarda satış yapan kadınların emek süreçlerine nasıl dâhil Çalışmada Beypazarı dönüşüm anlatısının tek sesli bir anlatı olmadığını ve kadınların her birinin deneyimlerinin, hayallerinin, eylemliliklerinin ve direniş pratiklerinin birbirinden farklı olduğunu toplumsal cinsiyet, kamusal alan-özel alan, haneiçi emek, ücretli emek ve gündelik hayat kavramlarından hareketle etnografi ve feminist post-yapısalcı söylem analizi temelinde ortaya koymayı amaçladım.

Anahtar sözcükler: *Beypazarı kadınları, gündelik hayat, emek, deneyim, kamusal alan, özel alan*

Abstract

Women's labor has always been among the special and important topics in the history of women's studies and our daily life. The transformation of domestic labor has found a place in the academic literature of various disciplines, as women started their working life in the public sphere. This study was written based on the results of the field studies conducted in the Beypazari district which the first example in the context of the transformation of women's domestic labor. With the development of tourism in Beypazari, a transformation narrative has emerged that women started to sell products such as wrapping, baklava, and flatbread produced in their homes, on stalls, and shops, thus gaining their economic freedom. This transformation narrative has been featured in many news and videos in media outlets. In this narrative, it is seen that women are presented as a collective category, and information about their subjectivity and everyday lives is not given. In this study, I focused on the effect of the aforementioned narrative of transformation on the spatial transition, public and private manifestations, and dressings of women in their daily lives. I discussed issues such as how women who sell in stalls and shops are involved in the labor processes, the resistance practices they develop in daily life, the relations between women, what is the impact of women's mobility in public spaces, and the impact of their sales in stalls and shops on the daily life of the city. In the study, I aimed to reveal that the Beypazarı transformation narrative is not monophonic and that each of the women's experiences, dreams, actions, and practices of resistance are different from each other, based on the concepts of gender, public sphere-private sphere, household labor, wage labor, and daily life. I aimed to present the structuralist discourse analysis based on discourse analysis.

Keywords: *women in Beypazarı, daily life, experience, labor, public space, private space*

Extended summary

Women's labor has always been among the special and important topics in the history of women's studies and in our daily life. The transformation of domestic labor has found a place in the academic literature of various disciplines, as women started their working life in the public sphere. In this study was written on the basis of the results of the field studies conducted in Beypazari district which the first example in the context of transformation of women's domestic labour. With the development of tourism in Beypazari, a transformation narrative have emerged that women started to sell products such as wrapping, baklava and flatbread produced in their homes, on stalls and shops, thus gaining their economic freedom. This transformation narrative has been featured in many news and videos in the media. In this narrative, it is seen that women are presented as a collective category and information about their subjectivity and everyday lives are not given.

In this study, I focused on the effect of the aforementioned narrative of transformation on the spatial transition, public and private manifestations, and dressings of women in their daily lives. I discussed issues such as how women who sell in stalls and shops are involved in the labor processes, the resistance practices they develop in daily life, the relations between women, what is the impact of women's mobility in public spaces and the impact of their sales in stalls and shops on the daily life of the city. In the study, I aimed to reveal that the Beypazarı transformation narrative is not a monophonic narrative and that each of the women's experiences, dreams, actions and practices of resistance are different from each other, based on the concepts of gender, public sphere-private sphere, household labor, wage labor and daily life. I aimed to present the structuralist discourse analysis on the basis of discourse analysis.

I chose to obtain the data of the study with the qualitative research method because it would enable me to position the information and experience of the person from whom it was compiled, and to position its existence as a subject who tells and tells the story. I collected the data with in-depth interviews, participatory observations and field notes as a requirement of ethnographic study, which is a qualitative research method. In the field research part of the study, I had in-depth interviews with 15 people in Beypazarı town center between February and May, 2017. Rather than mentinoing the real names of the interviewees in the article, I preferred using anonymous names. I conducted in-depth interviews in their shops and stalls, starting from the point that social context is important in understanding the experiences of women and the effects of the process experienced in Beypazarı on their daily lives. In the examination of women's experiences, which is the subject of the study, I have examined the data I have obtained with the feminist critical discourse analysis method, starting from the fact that it is a guiding analysis method in understanding factors such as power, sharing, partnership and difference between women and their families. In this study, I focused on the daily lives of women,

who are the "advertising face" of the Beypazarı transformation narrative, and how this process is reflected in their real lives. Both during the interviews and analyzing the data, I have taken into account the point that one of the basic items of feminist discourse analysis, each woman's experience is unique.

The constant repetition of the Hanlarönü Square, which constitutes the context of the transformation narrative mentioned in the interviews, as the place of the change brought about by the transformation has come to the fore in women's discourses. The fact that women could not pass through Hanlarönü in the past, with this transformation, they can pass now, which makes the place the center of where the narrative begins and continues, in other words, it has become a symbolic place that stands out from the public spaces of the city and serves as a border for women. The repetition of this spatial narrative in every interview has been important in terms of seeing the relationship between individual memory and social memory.

The inclusion of women in the wage labor process in the public sphere has affected the daily life experiences of not only them, but also other women living in the city who are not involved in this process. The presence of women in the public sphere has caused other women to sit, stand up and walk around in these areas comfortably. Women have created a kind of safety net for each other. It was explained that in addition to limiting the movement and visibility of women in the city, it was also explained that the clothes they can go out with were determined. It is now repeated in the narratives of women that this situation has changed and that clothing can be chosen more "freely".

In addition to the spatial changes of the Beypazarı transformation narrative, the issue of providing employment for women was also repeated. Women, who are included in the wage labor process with the products they produce, have started to seize a field that is surrounded by masculine dominance, such as the artisanship. It is seen that the Beypazarı Bazaar has turned into a place where women tradesmen are located in shops and stalls. The fact that the relationship of women with the space was initially established through the house enabled them to see the stalls and shops with an understanding of labor "just like their home". This has led them to have a saying that they should welcome incoming customers like "guests", as they host them at home. This situation once again shows that the influence of gender roles has not disappeared both in the visibility of women in public spaces and their participation in the wage labor process. It was also an important factor in women's thinking that it was the "knowledge of femininity" that women used in their re-production activities in the private sphere that enabled them to go on the stalls and open their shops and workshops. However, it is observed that women have transformed the shops and stalls where they participate in the wage labor process into "intermediate spaces" where the private and the public are intertwined. Women have begun to establish and maintain their own publicity with these new "intermediate spaces" they have created.

As a result, the stories of women, who are the subjects of the Beypazarı transformation narrative, made it clear that they could not be seen as a category altogether. The effects of each of them on this transformation process and their effects from this process are differerent. On the other hand, the women I interviewed have similarities, as well as their differences, that share their experiences that bring them together. Beypazarı women, who are involved in bilateral labor processes, both private and public, in daily life, came together with their partnerships and differences and established their own public spaces. Women have transformed both their own lives and the daily life of the city by stretching the spatial boundaries by transforming their domestic labor into wage labor.

Giriş

"Emek" kavramı, "kadın olma"nın kurucu unsurlarından birisi olarak gündelik hayat içerisindeki söylemde her daim yerini almaktadır. Kadın ve emek arasındaki bu ilişki gündelik hayatımızın tarihi ve kadın çalışmaları alanında teorik olarak tartışılmaya başladığından beri akademik bir temel kazanmaya başlamış ve konu hakkında pek çok çalışma yapılmıştır. Yıldız Ecevit, bu çalışmaların niceliksel durumunu "Türkiye'de Kadın Emeği ve İstihdamı Alanında Yapılmış Çalışmaların Değerlendirilmesi" adlı yazısıyla ortaya koymuştur (Ecevit, 2007). Ecevit, daha sonra "Türkiye'de Kadın Emeği Konulu Çalışmaların Feminist Tarihçesi" adlı yazısında ise bu çalışmaların bir değerlendirmesini yapmıştır. Türkiye'de 1980'lerden itibaren akademik çevrelerin önemli bir ilgi alanı olmaya başlayan kadın emeği meselesi akademide kadın çalışmaları ile akademi dışında ise kadın hareketi içinde tartışılmaya başlanmıştır. Hem akademik hem de aktivist çabalar kadın emeği konusundaki bilinmezliği ortaya koymaya ve bu emeğin kadınların eşitliği, özgürlüğü, kurtuluşu, güçlenmesi konularındaki anlamını keşfetmeye çalışmıştır (Ecevit, 2011: 121). Yıldız Ecevit, kadın emeğinin kadın çalışmaları disiplini içinde bir çalışma alanı olarak seyrine baktığı yazısında kadın emeği ve istihdamı konusunda 1970'li yılların sayılı kadın iktisatçılarından Gülten Kazgan'ın "Türk Ekonomisinde Kadınların İşgücüne Katılması, Mesleki Dağılımı, Eğitim Düzeyi ve Sosyo-Ekonomik Statüsü" ve Mine Tan'ın "Kadın: Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi" adlı doçentlik tezinin öncü çalışmalar olduğunu belirtmektedir (2011: 121). Kadın emeği ve istihdamı meselesi, çeşitli akademik disiplinler ve kadın hareketi içerisindeki çalışmalar aracılığıyla güncelliğini korumaktadır.

Kadın emeği ve istihdamı konusunda Ankara ilinin Beypazarı ilçesinde bir dönüşüm anlatısı gündeme gelmiştir. Bu anlatıya göre Beypazarı'nda 1999-2008 yılları arasında belediye başkanı olarak görev yapan Mansur Yavaş döneminde turistik faaliyetlere yönelik planlamalar yapılmış ve bu süreçlerde Beypazarı kadınlarının da yer aldığı vurgusu sıklıkla ön plana çıkarılmıştır. Beypazarı turizminin gelişmesi, kadınların evlerinde ürettikleri sarma, baklava, bazlama gibi ürünleri tezgâhlarda ve

dükkânlarda satmaya başladıkları ve böylece ekonomik özgürlüklerini elde ettiklerine yönelik bir dönüşüm anlatısını da beraberinde getirmiştir. Bu dönüşüm anlatısının izlerini basında çıkan haberlerde ve hazırlanan videolarda sürebilmek mümkün olmuştur. Beypazarı'nın dönüşümünde rol oynayan kadınların yer aldığı haber metinleri şöyle özetlenebilir: Beypazarı kadını, bir dönüşümü gerçekleştirmiş ve tarlada tarım işçiliğinden turizm patronluğuna ve işverenliğe yükselmiştir. Kadınlar, evinde eşi, çocukları ve ailesi için ürettikleri turşu, tarhana, erişte, baklava, yaprak sarma, gözleme, yarımca gibi yöresel ürünleri tezgâhlar ya da dükkânlar için üretmeye ve dışarıdan gelenlere satarak gelir elde etmeye başlamıştır. Bugün Beypazarı'nda turistlere hizmet veren işletmeler, alışveriş yapılan dükkânlar kadınlar tarafından işletilmeye başlamıştır. Beypazarı kadınlarının diğer kadınlara örnek teşkil ettiğine, evlerine ve turizme katkı sağladıklarına dair bu tür içeriklere sahip pek çok haber metni olduğu görülmektedir. Beypazarı'nda kadınların bu başarısı birçok gazetede «tarım işçiliğinden turizmde işverenliğe» başlığıyla yer almıştır (Url 1, Url 2, Url 3, Url 4).

Beypazarı kadınları, turizmin gelişmesi ve beraberinde buradaki ekonomik kalkınmanın anlatıldığı "Beypazarı Modeli/ Beypazarı'nın Üreten Kadınları" (Url 5) adlı video turizm dönüşüm anlatısında kadınların nasıl konumlandırıldığını göstermesi açısından önemlidir. Bu videoda yer alan şu ifadelere dikkat etmek gerekir:

> "Beypazarı'nı ziyaret edenler kendilerini turist değil misafir gibi hissediyorlar. Satıcıların neredeyse tamamına yakının kadın olmasından dolayı. Kimi geleneksel kıyafetleri içinde olan kadınlar müşterilerle sıcak, samimi ilişkiler kuruyorlar. Beypazarı'nda kadınları her yerde görmek mümkün. Gittiğiniz her yerde kadınlar sizi karşılıyor. Yerel ürünler satan dükkânlarda, konaklarda, gümüş tezgâhlarında, sokaklarda.. Beypazarı'nda her yere kadın eli değmiş."

Bu ifadelere bakıldığında kadınların evin içerisi olan özel alanda nasıl tanımlanıyorlarsa, evin dışı olan kamusal alanda da öyle tanımlandıkları görülmektedir. Bir eve gittiğinizde sizi ağırlayan kişinin kadın olmasıyla Beypazarı çarşısına gittiğinizde sizi karşılayan kişinin kadın olması arasında kurulan ilişki göze çarpmaktadır. "Geleneksel kıyafetleri içinde olan kadınlar" ifadesi de bu kadınların "Beypazarı kadını imgesi" olarak nasıl ön plana çıkarılmaya çalışıldıklarını göstermektedir. Geleneksel olanı üzerinde taşıyan, görünürlüğünü sağlayan kadın bedenidir. "Gittiğiniz her yerde kadınlar sizi karşılıyor" ifadesi ise kadınların hepsini topyekûn bir kategori olarak sunmaktadır. Tüm bu haber metinleri, video içerikleri Beypazarı'nın kendisinin bir eve dönüştüğüne işaret etmekte ve medyada "ideal Beypazarı kadını" temsilini oluşturmaktadır.

Beypazarı'nda kadının ev içi emeğinin dönüşümüne vurgu yapan iki temel çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birisi Melike Kaplan ve Zuhal Yonca Odabaş'ın yazdıkları "Cultural Heritage and Women: The Case of Beypazari" adlı kitap bölümüdür. Sözü geçen kitap bölümünde Beypazarı'nda yaşanan dönüşümün kadınlar

için sadece ekonomik bir güçlenme getirmediği aynı zamanda kadınların sosyal statüsünün de geliştiği vurgulanmıştır. (Kaplan ve Odabaş, 2014). Bir diğer çalışma ise Çiğdem Kara'nın "Turizmde Geleneksel Mutfaktan Yararlanma: Beypazarı Örneği" adlı bildirisidir. Bildiride temelde Beypazarı'nda satışı yapılan yemekler halkbilimsel ürünler olarak incelenmiş ve bu ürünlerin turizm ile sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Tüm bunlar değerlendirilirken kadınların bu süreçlerdeki konumu sözü geçen ürünlerin üreticileri olarak belirtilmiştir. Beypazarı'nda yaşayan kadınların evin dışında ücretli bir işte çalışmasının uygun görülmemesine rağmen "iyi bir ev kadını" olarak bilmeleri doğal olan yemek pişirme bilgi ve becerileri sayesinde iş sahibi olabildikleri vurgulanmıştır (Kara, 2010: 207). Bu çalışma, kadının ev içi emeğinin dönüşümünde Türkiye'de ilk örnek mekânlardan biri olan Beypazarı'nda yapılmış alan araştırmalarının sonuçlarından hareketle yazılmıştır. Çalışma, kadının ev içi emeğini ücretli emeğe dönüştürmesinin kadınların bizzat kendi ifadelerinden hareketle hem kadınların kendi hayatlarındaki hem de kentin gündelik yaşamındaki etkisini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Beypazarı'nda turizmin gelişimiyle temellendirilen bu dönüşüm anlatısına bakıldığında kadınlar, toplu bir kategori olarak sunulmakta, özneliklerine ve gündelik hayatlarına dair herhangi bir bilgi verilmemektedir. Oysa sözü edilen tüm bu süreçlerin kahramanı olarak gösterilen "Beypazarı kadını" anlatısının özneleri olan kadınların anlattıklarına odaklanılması gerekmektedir. Bu nedenle Beypazarı'ndaki bu sürece bir şekilde dâhil olmuş, dönüşüm anlatısında sözü edilen kadınların kamusal ve özel alandaki gündelik hayat deneyimlerine odaklanılmıştır. Her bir kadının deneyiminin biricik olduğu meselesi ise bu çalışmanın izleğini oluşturmaktadır. Çalışma, Beypazarı dönüşüm anlatısının tek sesli bir anlatı olmadığını ve kadınların her birinin deneyimlerinin, hayallerinin, eylemliliklerinin ve direniş pratiklerinin birbirinden farklı olduğunu toplumsal cinsiyet, kamusal alan-özel alan, hane-içi emek, ücretli emek ve gündelik hayat kavramlarından hareketle etnografi ve feminist post-yapısalcı söylem analizi temelinde ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Alan araştırmasına başlamadan önce ev içi emeğini ekonomik değere dönüştüren Beypazarı kadınlarının gündelik hayat deneyimlerine, hikâyelerine ulaşmayı hedefliyordum. Bu hikâyelere ulaşabilmenin yolu ise niteliksel bir yöntem olan etnografiden geçmekteydi. Bir insan topluluğunun "hayat bilgisi"ni yazmak (Atay, 2016: 9) olan etnografiyi, Hammersley ve Atkinson, araştırmacının insanların günlük yaşamlarına katılması, neler olduğunu izlemesi, konuşulanları dinlemesi ve sorular sorması olarak tanımlamaktadırlar (2007:3). Etnografik çalışmanın gereği olarak çalışmada verileri; derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve alan notlarıyla topladım. Derlenen verileri ise feminist post-yapısalcı söylem analizi yöntemiyle inceledim. Çalışmanın alan araştırması kısmında Beypazarı merkezinde Şubat-Mayıs 2017 tarihleri arasında 15 kadınla derinlemesine görüşme gerçekleştirdim. Derinlemesine görüşmele-

ri, kadınların deneyimlerini, Beypazarı'nda kadının ev içi emeğinin dönüşüm sürecinin onların gündelik hayatlarında etkilerini anlayabilmede sosyal bağlamın önemli olduğu noktasından hareketle, dükkânlarında ve tezgâhlarında gerçekleştirdim.

Araştırmanın yöntemine geçmeden önce bu çalışmanın kadınların deneyimlerini temeline alan feminist bakış açısıyla hareket edeceğini belirtmek gerekmektedir. Çünkü çalışmanın bakış açısı ve hareket noktası hangi yöntemin kullanılması gerektiği konusunda yol haritası olmuştur. Pozitivist bilim anlayışının erkek ideolojisinin yeniden üretim mekanizması olması, bilen özneler olarak kadınları kabul etmemesi, bilgiye ulaşmadaki yöntemlerin ve objektiflik denilen kavramın erkek bakış açısını yansıtması feminist bakış açısının hem hareket noktası hem de en büyük eleştiri kaynağı olmuştur (Çakır, 1996: 307). Feminist bakış açısı, bu eleştirilerden hareketle pozitivist bilim anlayışının hâkim paradigmalarından olan deneysel, ölçülebilir, nesnel gibi kavramlara karşı, deneyimi temele alan bir yol haritasını takip etmeye başlamıştır. Bu doğrultuda, kadınlar, bilimi erkeklerin yalnızca kendi deneyimlerini tanımladıkları bir alan olmaktan çıkarmak, kendilerine ait deneyimleri görünür kılmak, bilgi konusunda hak iddia etmek ve kendileri için kendi adlarına bilgi üretmek için harekete geçtiler (Çakır, 1996: 307).

Çalışmanın verilerinin toplanmasından analizine kadar tüm süreçlerde feminist antropolojinin eril bir söyleme sahip ana akım antropolojiden sıyrılmaya çalışan, kadınların deneyimlerine değer veren bir bakış açısıyla hareket edilmiştir. Hande Birkalan Gedik, feminist antropolojiyi metot analiz açısından özel yöntemler öneren bir "tür" olarak değil bir yaklaşım olarak ele almaktadır (2009: 291). Birkalan Gedik'e göre bir yönüyle antropolojik alana gönderme yapan bir yönüyle de feminist kuram ve metotu işaret eden feminist antropolojinin kullandığı epistemoloji, analizde ve bilgi kuramının yeniden yapılandırılmasında "farklı" toplumsal cinsiyet perspektiflerini kullanmaktadır. Feminist epistemoloji, bilme durumunu sosyal ilişkiler temelinde ele alırken kişisel deneyimleri vurgulayarak pozitivizmin objektiflik ve rasyonellik konularını da eleştirmektedir (Birkalan Gedik, 2009: 296-298). Feminist epistemoloji, pozitivist bilime karşı çıktığı noktalardan hareketle epistemolojik ilkeleri; "araştırmacı-araştırılan ilişkisinde, bir araştırma deneyimi olarak duyguda, araştırmacıların entelektüel özgeçmişlerinde, araştırmacı ve araştırılanın farklı gerçeklikleri nasıl kavrayacağında, araştırma ve yazma sürecindeki karmaşık güç/iktidar sorununda" (Stanley ve Wise 2013: 23) olmak üzere beş ana noktada toplamıştır. Bu ilkelerden görüldüğü üzere feminist araştırma, pozitivist bilim anlayışının kesinlikle yer vermediği "deneyim", "duygu", "güç/iktidar sorunu" gibi kavramları temel hareket noktası olarak saymaktadır. Tüm bunlardan hareketle feminist bakış açısına sahip olunan bu çalışmada hem araştırılan öznelerin hem de araştırmacı öznenin deneyimlerine, duygularına yer verilmiştir.

Belkıs Kümbetoğlu, niteliksel araştırmanın sosyal olanın bilgisinin insanların kendi ifade ve anlatılarından derlendiği bir araştırma özelliği gösterdiğini ifade eder

(2015: 38). Buradan hareketle Beypazarı kadınlarına dair anlatının özneleri olan kadınların kendi ifadeleri derlenmiştir ve ortaya çıkan nitel verinin sosyal olanın bilgisini ortaya koyması amaçlanmıştır. Kümbetoğlu, nitel veriyi bireylerin, süreçlerin, olguların hakkında deneyimlerin, davranışların, tanımlandığı, niyetlerin, isteklerin, değerlerin, fikirlerin içinde yer aldığı duyguların yansıtılabildiği, bilgilerin, inançların, kanaatlerin ayrıntılı bir biçimde aktarılabildiği bir veri olarak tanımlamaktadır (2015: 43). Nitel verinin tüm bu özellikleri, derlendiği kişinin öznelik konumunu korumasını sağlar. Bilgisini, deneyimini dahası hikâyesini aktaran, anlatan bir özne olarak varlığını konumlandırmış olur.

Feminist antropoloji, eril bir söyleme sahip ana akım antropolojiden sıyrılmaya çalışan, kadınların deneyimlerine değer veren bir bakış açısıyla hareket etmektedir. Belkıs Kümbetoğlu, feminist teoriye göre çalışan araştırmacının, kadınları birincil veri kaynakları ve "bilen özneler" olarak gören ve değerlendiren bir duruş sergilemesi gerektiğini ifade eder (2015: 53). Bu noktada unutulmaması gereken, kadınların bütün bir kategori olmadığı her birinin birer özne olduğudur. Çünkü Aksu Bora'nın ifade ettiği gibi "tabii ki kadınların deneyimleri farklıdır ama sadece erkeklerden değil, birbirlerinden de farklıdır" (2014: 120).

Derinlemesine görüşme, katılımlı gözlem ve saha notları yoluyla toplanmış veriler feminist post-yapısalcı söylem analizi aracılığıyla incelenmiştir. Kadınların hikâyelerini anlatırken kullandıkları söylem, kullandıkları sözcükler, ifadeleri gündelik hayatlarında aileleri, akrabaları, komşularıyla olan ilişkilerine dair ipuçları vermektedir. Beypazarı kadınlarına dair "eril hâkimiyet"in kurguladığı anlatının ne kadarının kadınların gerçek deneyimlerine, hikâyelerine yansıdığı da feminist post-yapısalcı söylem analizi yoluyla anlaşılabilmektedir. Judith Baxter, feminist post-yapısalcı söylem analizine dair şu noktaları belirlemiştir: Feminist post-yapısalcı söylem analizi, ilk olarak metinselleştirilmiş ve kurgulanmış bir pratik olan durumların ve tüm araştırmaların yapılandırılmış doğasında dikkat çeker; kızlar/kadınların arasındaki farklılıkları keşfeder ki bu farklılıklar onların karmaşık ve belirsiz güç deneyimlerini içermektedir; spesifikliği, yerelleştirmeyi, eylem odaklılığı, işlevselliği ve geçiciliği sağlayan dönüştürücü feminist süreçleri desteklemeyi amaçlar; söylem analizinin kurucu ekolleri tarafından açıklanmış "büyük anlatı" için tamamlayıcı bir yaklaşım önerir bunun anlamı da feminist post-yapısalcı söylem analizinin çok daha iyi bilinen yaklaşımların yanında alternatif stratejiler öneren, tamamlayıcı bir metodoloji olarak etkili olabileceğidir (Baxter, 2008: 249-250).

Feminist post-yapısalcı söylem analizi, bu çalışmanın konusu olan kadın deneyimlerinin incelenmesinde, kadınlar arası ve kadınların aileleri ile arasındaki güç, iktidar, paylaşım, ortaklık, farklılık gibi unsurların anlaşabilmesinde yol gösterici bir analiz yöntemi olmuştur. Ancak bu çalışma, belirli bir kuramsal ve yöntemsel çerçeveye dayansa da alan araştırmasının doğası gereği öznel yorumları da içerdiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Mekânın değişen anlamları: Hanlarönü deyip de geçemezsin/ geçemezdin!

Beypazarı'nda turizmle birlikte ortaya çıkan ve kadınların ön planda sunulduğu bu dönüşüm anlatısı, Aksu Bora'nın sözünü ettiği "herkes"e seslenmeyi amaçlayan "üst anlatı"dır. Ancak, üst anlatı, gerçekten insanların orada kendi hikâyelerini bulacakları bir şey olmalıdır (Bora, 2014: 63). Kadınlara dair ama kadınların kendi sesine yer vermeyen bu anlatı, ana parçaları eksik kalmış bir yapboz gibidir. Bu anlatının eksik parçalarını tamamlayabilmenin yolu ise kadınların "gerçekten orada kendi hikâyelerini bulmalarını" yani hatırlamalarını ve dile getirmelerini sağlamaktan geçmektedir.

Connerton, her türlü başlangıcın içinde bir anımsama öğesi yattığını belirtir (1999: 14). Görüşme yaptığım kadınların hikâyelerine başlamalarını sağlayan anımsama öğesi ise Hanlarönü Meydanı ve buraya yüklenen anlamlar olmuştur. Hanlarönü, Beypazarı kadınları için hem geçmişi hem de bugünü kuran, her hikâyede tekrar edilen bir başlangıç mekânı olmuştur. John Urry'nin ifade ettiği gibi mekân, zorunlu olarak zamana nitelik katmıştır (2015: 45). Mekânlar, kişilerin deneyimleriyle birlikte çeşitli anlamlar yüklenirler ve zamanla bu anlamlar değişip dönüşebilir. Ayten Alkan, mekânın olayların geçtiği yer ile toplumsal faillerin ve davranışsal birimlerin yöneldiği şey olma özellikleri arasında toplumsal olarak üretildiğini ifade etmektedir. Bu da beraberinde toplumsal faillerin nesnel ve öznel deneyimlerinin mekâna anlam yükleyip yeniden tanımlamasını getirmektedir (Alkan, 2017: 9). Toplumsal olarak üretilmiş bir mekân olan Hanlarönü'ne dair, kişilerin nesnel ve öznel deneyimlerinden hareketle ortaya çıkan anlamları ve bu anlamların değişimlerini onların hikâyelerinde görmek mümkündür.

"Beypazarı'nda bir değişimden söz etmek mümkün müdür?" ya da "Son 10-20 yılda nasıl bir değişim yaşandı?" sorularına genel olarak "turizmin gelmesi" ifadesini içeren cevaplar verilmekteydi. Görüşme yaptığım kişilere göre "turizm", Beypazarı dönüşümünün temel kavramlarından birisiydi. Turizmle gelen değişimin örneklendirilmesi ise "Hanlarönü" veya diğer adıyla "Havuçlu meydan" diye adlandırılan yere dair olmaktaydı. Bu yere dair söylemlerin dillere pelesenk olmuş ifadesi, kadınların eskiden Hanlarönü'nden geçemediği meselesine dayanmaktaydı.

> "Öncelikle şunla başlıyım. Bizim küçüklüğümüzde genç kızlığımızda Havuç Meydanı dediğimiz yer bizim için Hanlarönü. Hanlarönü dediğin zaman her taraf kahve. Şimdi artık bankasıydı, dükkânıydı çoğaldı, değişiklikler oldu. Ordan bir bayan, bir genç kız geçemezdi. Ordan geçen bir bayan olsun, genç kız olsun kötü yolluydu. Erkekler onu düşünürdü. Ne kadar da zemzeme batırılmış, temiz bir aile de olsa, hoca karısı da olsa aynen böyle düşünülürdü. O kırıldı" (Zehra, 60).

Zehra'nın (60) Hanlarönü'nün mekânsal tasvirini yaparken dünü ve bugünü arasındaki farklılıkları dile getirdiği görülmektedir. Eskiden sadece erkeklerin sosyal aktivite mekânı olan kahvelerin bu meydanın etrafında bulunması, kadınların buradan geçemeyişinin temel nedenlerinden birisi olmaktadır. Şimdi ise banka, dükkân ve benzeri pek çok yerin açılması, mekândaki hareketliliğin cinsiyete bağlı yapısı-

nı etkilemiştir. Kadınların tezgâhlarda ve dükkânlarda satış yapmaya başlamaları, üretim sürecinin yanı sıra ticaret boyutuna da dâhil olmalarını sağlamıştır. Bu da beraberinde kentteki banka, dükkân gibi pek çok mekânda hareket edebilmelerini ve görünür hale gelmelerini getirmiştir.

> "Mesela bundan bir 15-20 sene önce, turizm başlamadan önce zaten yoktu. Hiçbir şey yoktu. Gadınlar, çarşıya, pazara çıkamazdı. Ayıptı, pazara gadın gısmısı alışverişe gitmezdi. Gadın gısmıdır pazara çıkmazdı, çarşıya çıkmazdı. Bizim şu havuç heykelini gördün sen. Havuç heykelinin yanından geçemezdin. Hanlarönü'nden. Ama onunla beraber şindi ben akşama kadar elli kere giderin gelirin. Bankadaki hesaplarımı şimdi her şeyi internet bankacılığını bile öğrendim gali. Her şey biliyoz yani. Eskiden gadınlara ayıp olurdu, günah olurdu. Kötü gadın gözüyle görülürdü. Emme şimdi Beypazarı aştı onu" (Gülsüm, 42).

Gülsüm (42) de Zehra'nın (60) ifadelerine benzer şekilde eskiden Hanlarönü Meydanı başta olmak üzere kentin kamusal mekânlarından kadınların geçemeyişinden bahsetmektedir. Kadına çizilen bu mekânsal sınırlılığı sağlayan ve garanti altına alan ise toplumsal normlar olmaktadır. Gülsüm (42), bugüne gelindiğindeyse Beypazarı'nın bu süreci aştığını ifade etmektedir. Gülsüm'ün (42) Hanlarönü Meydanı'na dair bireysel deneyimindeki değişimin bugüne yansıyan sonucu, "ben akşama kadar elli kere giderin gelirin" ifadesi olmaktadır. Bir zamanlar kadınların geçemediği bu mekândan bugün bir kadın olarak kendisinin defalarca geçebildiğini vurgulayan Gülsüm (42), öte yandan internet bankacılığını bile kullanabildiğini de belirtmek istemiştir. "Her şeyi biliyoz yani" ifadesi kadınların gündelik hayatında Beypazarı'ndaki mekânsal dönüşümün yanı sıra başka değişimlerin olduğunu da göstermektedir.

> "Ben liseye giderken mesela Beypazarı çok farklıydı şimdi çok farklı. Mesela bizim Beypazarı'nda Hanlarönü denilen yerden bayanlar fazla geçemiyodu. Ben okula giderken bile bu sıkıntı vardı. Şu an ama çok rahatız. Rahatlıkla çalışabiliyoruz. Rahatlıkla gezebiliyoruz. Öyle bir sorun vardı. Haa bu sorunu da bu turizmin açılmasına borçluyuz giderilmesinin. O şekilde" (Elif, 31).

Hanlarönü Meydanı'nda yaşanan mekânsal dönüşümü turizmle ilişkilendiren Elif (31), görüşmecilerin içerisinde yaşça en genç olanıdır. Bu durum da Elif'in (31) ifadelerinin sürece dair kendi deneyiminden daha ziyade, kendisine aktarılan deneyime dayandığını göstermektedir. Dönüşümün bugünkü sonuçları ise Elif'in (31) ifadesiyle rahatlıkla çalışabilmek ve gezebilmek olmaktadır.

Hemen hemen üç farklı kuşak olarak adlandırabileceğimiz Zehra (60), Gülsüm (42) ve Elif'in (31) anlattıkları, mekâna dair deneyimlerindeki ortaklığı göstermektedir. Tüm bu anlatılara bakıldığında aslında kadınların genel olarak çarşı, pazar diye tabir edilen kamusal alanlardan geçemediği görülmektedir. Hanlarönü, bu kamusal alanlar içinden çıkıp simge haline gelmiştir. Hanlarönü'nün bir kamusal alan olarak

kadınlar için sınır haline getirildiği ve sınır ihlalinin olduğu durumlardaysa ise cezalandırılmanın ortaya çıkabildiği görülmektedir. Buradaki cezalandırma, "mahalle baskısı" ya da diğer bir deyişle "toplumsal baskı" yoluyla işlemektedir. Şerif Mardin'e göre mahallenin "iyi, doğru, güzel" hakkında değerleri vardır ve bu değerleri kadın ve erkek farklılıkları üzerinden açıklamaktadır. Sözü geçen değerlerin "göz", "bakma", "birbirine bakma" aracılığıyla denetlenmesi de mahalle baskısını oluşturmaktadır (Url 6). Hanlarönü'nden geçmesi yasak olan kadınları denetleyen yani "mahalle baskısı"nı sağlayan "göz" de eril iktidar olmuştur. Hanlarönü gibi eril hakimiyetle çevrelenmiş bir mekândan geçen kadınların "kötü yollu", "kötü kadın" gibi adlandırılmalara maruz kalacağı anlatılmıştır. Bu söylemlerde işin içine din, inanç ve ahlak olgusunun girdiği görülmektedir. "Dinin ve geleneğin buyruklarıyla dayatılan taassup ve ahlak anlayışları da kadının mekânsal hareketliliğinin rotasını" belirlemiştir (Cantek vd. 2017: 13). "Ayıp olurdu, günah olurdu", "ne kadar da zemzeme batırılmış… hoca karısı da olsa" buradan geçen kadının "kötü yollu" olduğu gibi ifadeler inanç ve ahlak boyutunun ne derece belirgin olduğunu anlatmaktadır. "Zemzeme batırılmış" veya "hoca karısı" olma hâllerinin "temizliğe" işaret eden anlamının kadına dair mekânsal sınırlılığı kurarken "kirlilik" olarak değiştiği görülmektedir. Mary Douglas'ın ifadesiyle burada kadınların toplumsal sınırları fiilen aşması tehlikeli bir kirlenme olarak görülmektedir. Kirleten hem çizgiyi aştığı hem de başkalarını tehlikeye soktuğu için bir lanetlenme nesnesi olarak kabul edilmektedir (Douglas, 2007: 173). Sınırı ihlal eden kadınlara dair ifadelerdeki inanç boyutu, "inançların sosyal baskıyı güçlendirdiğini" (Douglas, 2007: 25) göstermektedir. Tüm bu baskıyı sağlayan ise iktidarın gücüdür. Aksu Bora, iktidarın nasıl yaşayacağımızı, nerelere gidip gitmeyeceğimizi, neleri söyleyip söyleyemeyeceğimizi belirlemenin yanı sıra asıl gücünün adlandırmak olduğunu ifade eder. Adlar, insanların da nesnelerin de bu dünyadaki yerini belirler. Bu yer belirlemeyi sağlayan adlar, bazen gurur verirken bazen de beraberinde cezalandırmayı getirir (Bora, 2014: 37). Hanlarönü'nden geçememeye dair sınırı çizen, geçen kadını ise cezalandırma amacıyla adlandıran eril iktidar, bugün bu durumu tersine çevirmiştir. Bir zamanlar Hanlarönü'nden geçti diye "kötü gözle" bakılan kadınların bugün aynı mekândan geçebiliyor olmaları "dönüşüm anlatısı"nın temel getirilerinden birisi olarak anlatılabilmektedir. Oysa her ikisini de kuran ve işleten aynı eril iktidardır.

Hanlarönü'nden kadınların geçememesine dair bu sınır meselesine karşı çıkışların olup olmadığı da merak konusu olabilir. Toplumsal baskısının yaptırım gücünden dolayı buradan geçemeyen kadınların yanında bu duruma direniş gösterenlerin olma ihtimali de bulunmaktadır. Ancak buna dair bir ifade sadece Meral'in görüşmesinde geçmektedir.

> "Yani bir gün akşam ben görümceme gittik oturmaya tamam mı. Saat on bir oldu. Oradan geriye dönecez, Hanlarönü'nden Havuç heykelinin olduğu yerden geçersem daha çabuk evime gelecem. Ama o beni yukarlardan dolandırmak istedi. Ordan geçmek yasak dedim ya eskiden yasaktı. Ben ordan geçicem de-

> dim. Geçerdin geçmezdin geçerdin.. Çocukları aldım yanıma gecenin on birinde ordan geçtim eve gittim. O da ben ordan geçmiycem dedi. Başka yerden dolanmış. Halbuki arkamızdan takip ederek başka aralardan gelmiş (gülüyor). Eve gelmiş ondan sonra. Eve geldik kapıya aşağıda durmuş girene birer tokat siz niye ordan geldiniz, üçümüz de birer tokat yemiştik" (Meral, 46).

Meral'in (46) Hanlarönü'nden geçmeye dair bu hikâyesi, mekânsal sınırı aşmaya dair bir örnektir. Sonunda toplumsal bir dışlanma ve baskı görmese de eşi tarafından farklı bir ceza yaptırımına uğramıştır. Eşinin bu sınır ihlaline yönelik gösterdiği ceza, fiziksel şiddet uygulamak yönünde olmuştur.

Beypazarı dönüşümü sorgulandığında Zehra'nın (60) "En basitinden Hanlarönü'nden geçme olanağı..." cevabı mekânın simgesel önemini göstermesi açısından önemlidir. Kadınların Hanlarönü veya "Havuçlu meydan" denilen yerle kurdukları ilişkinin boyutunun ne kadar büyük olduğu görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Hanlarönü ve kadınlar arasında oluşturulmuş bu mekânsal ve cinsiyetlendirilmiş bağ, Aristophanes'in "Lysistrata"sında kadınların "polis"in en önemli kamusal mekânlarından olan Akropolis'i işgal etme meselesini hatırlatmaktadır. Bu hikâyeye göre, kadınların Akropolis'i alması, kentin simgesel olarak ele geçirilmesi demektir (Alkan, 2017: 9). Lysistrata'da kadınlar Atinalılar ve Spartalılar arasındaki savaşı bitirip barışı sağlamak adına birlik olup bu işgali gerçekleştirmişlerdir. Oyunun ana karakteri Lysistrata, işgal gerekçelerini kendilerine soran Probulos 'a "Parayı emniyete almak ve sizin para için savaşmanızı önlemek için", "Para işlerini biz yöneteceğiz" cevaplarını vermektedir. Probulos'un şaşkınlığı karşısında Lysistrata, evin para işlerini de kendilerinin yönettiğini hatırlatmaktadır (Aristophanes, 2000). Burada sözü geçen Akropolis ile Hanlarönü arasında mekânın kadınlar tarafından ele geçirilmesi ve Beypazarı'nda kadının ev içi emeğinin ekonomik değere dönüşmesi ile Akropolis'te kadınların paranın yönetimini ele geçirme talepleri açısından benzerlik olduğu görülmektedir.

Hanlarönü Meydanı'ndan bir zamanlar kadınların geçemeyişi, kamusal mekânın toplumsal cinsiyetle nasıl kurgulandığının bir örneği olarak okunabilir. Kadının dışında tutulduğu bu meydan, kadınlar için bir "sınır" oluşturma amacı taşımaktadır. Turizmle gelen dönüşüm anlatısının simgesi olan Hanlarönü'nden kadınların geçebilmesiyse bu sınırın işgali olarak okunmalıdır. Hanlarönü, Beypazarı'ndaki dönüşümün izlerinin ve toplumsal değişmenin işaretlerinin yansıdığı bir mekân olarak nitelendirilebilir. Bu mekâna yansıyan işaretlerin toplumsal etkisinin ve işlerliğinin boyutuysa görüşme yaptığım kadınların anlattıklarında ortaya çıkmaktadır. Serpil Çakır, mekânın kurgulanmasının sadece bir "yer" olmasının ötesinde, dayatılan toplumsal rollerin içselleştirilmesine yönelik olarak hafızalara nakşedilme sürecini de ortaya çıkardığını belirtir (2017: 79). Hanlarönü'nün toplumsal rollerle birlikte hafızalarda nasıl yer aldığı, kadınların hikâyelerinde buranın "sadece bir yer" olmaktan ötesini imlediğini göstermektedir. Aksu Bora, bireysel hafıza ile toplumsal olan arasında yakın bir ilişki olduğundan bahseder (2014: 187). Hanlarönü Meydanı'ndan

kadınların geçemediklerine dair tekrar eden söylemin, her görüşmeci tarafından yinelenmesi bireysel hafıza ile toplumsal hafıza arasındaki ilişkinin görülmesi açısından önemlidir.

Dönüşümün kamusal ve özel tezahürleri: "Fabrikalaşmadık ama medenileştik"

Serpil Çakır, kentin mekânsal tarihi ile kadın tarihinin iç içe olduğunu ifade eder (2017: 98). Beypazarı'nın mekânsal dönüşümü ile kadınların bu kadar yakından ilişkili olmasını Çakır'ın ifadesi açıklamaktadır. Beypazarı'na dair dönüşüm anlatısının içerisinde barındırdığı tarihsellik, kadınlar ve onların deneyimleyebildikleri/deneyimleyemedikleri üzerinden anlatılmaktadır. Gerek bu anlatının sunulan kısmında gerek görüşmecilerin söylemlerinde kadınların mekânı yani kamusal alanları nasıl kullanıp/kullanamadıkları, kılık-kıyafetleri ve görünürlükleri yinelenmektedir. Tüm bu dönüşümün miladı olarak da turizmin gelmesi gösterilmektedir. Turizmden önce ve sonra olmak üzere ikiye ayrılan bu anlatı, Beypazarı'nın genelinin gündelik hayatını etkilemiş olsa da temelde kadınların mekânsal hareketliliği üzerine kurulmuştur.

Beypazarı'nda kadınların tezgâhlarda ve dükkânlarda satış yapması, sadece iş sahibi olan kadınların gündelik hayat deneyimlerini etkilememiştir. Aynı zamanda ücretli emek sürecine dâhil olmayan kadınların kent içinde yer alan kamusal mekânlardaki hareketliliğini de etkilemiştir.

> "Eskiden ben mesela bu işe ilk başlarken benim eşim otur dedi. Gadın gısmısının pazarda işi yok mesela bizim aile öyledir. Gadın gısmı pazara çıkmaz, alışveriş etmez. Ben ne getirirsem onu yir. Çarşıda pazarda senin işin yok. Ben gendim çabalarımla pazara gelirdim. Eşim gelirdi beni pazarda görürdü, geriye götürürdü arabayla. Ben gerisin geriye dolmuşa binerdim geriye gelirdim. Öyle öyle, inadıla zorula başladım yani" (Gülsüm, 42).
>
> "Yani turizmde de değişimlik oldu, bayanların iş açısından değişiklikler oldu. Özgürlükte taa çok değişiklik oldu. Her şey. Tabii ki de çarşıya çıkarken doğru eskiden bayanlar biraz çekinerek çıkardı, şimdi rahatça çıkıyoruz. Sanki oturmaya gider gibi her gün çarşıdayız" (Dilek, 36).

Belkıs Kümbetoğlu, kentsel alanların bireylerin, sadece çalışma alanında değil pek çok alanda özgürce, istedikleri yönde çeşitli etkinliklere katılabileceği mekânları içinde barındırmakta olduğunu ifade eder. Sözü edilen bu mekânların kullanıcıları içinde kadınların oranı, kadınların kenti ne ölçüde yaşayabilir olduklarının göstergesidir (Kümbetoğlu, 2001: 277). Kentin kamusal mekânlarının bütün sakinlerine aynı ölçüde açık olması gerekirken, görüşmeciler tarafından "turizmin gelmesine" kadar kadınların bu durumun dezavantajlı kesimi olduğu anlatılmaktadır. Kadınların, öncesinde bırakın kamusal alanda satış yapmalarını, görünür olmalarının, alışveriş yapmalarının, gezmelerinin bile toplumsal baskı yoluyla denetlendiği görülmektedir. Ayten Alkan'a göre, çarşı, pazar gibi mikro mekânlarda, geleneksel alışveriş tarzlarının cinsiyet-yüklü yerel ekonomi-politiğini okumak ve cinsiyetler parodisi-

nin performans alanını görmek de mümkündür (2017: 25). Gülsüm'ün (42) eşinden aktarmış olduğu "Gadın gısmı pazara çıkmaz, alışveriş etmez. Ben ne getirirsem onu yir. Çarşıda pazarda senin işin yok." sözleri aslında toplumsal baskının eşinin dilinde ifade bulmuş halidir. "Gadın gısmı"nın mekânsal hareketliliğinin sınırları toplumsal olarak tanımlanmıştır. Bu sınırların bekçileriyse hem özel alanda hem de kamusal alanda sınır ihlali olması ihtimaline karşın gözlerini dikmiş beklemektedirler.

Kadınların kentin kamusal alanlarında alışveriş amaçlı olarak görünür hale gelmelerinin yanında, gündelik hayat içerisinde sosyal aktivite adı verilebilecek faaliyetlere de katılabilir hale gelmesi dönüşümle gelen gelişmelerden birisi olarak anlatılmaktadır.

> "Mesela şurada görüyorsunuz masada. Bu bayanlar Beypazarlı gelmişler, oturmuşlar, yemek yiyorlar, kahvaltı yapıyorlar, geziyorlar çocuklarını alıp. Önceden böyle bir şey yoktu. Gidip bir lokantaya oturup yemek yiyemezdin. Yani ayıplanırdı. Beypazarı ufak yer. Herkes birbirini tanırdı. Falancanın karısı şurda oturmuş yemek yiyor demek kötü bir şeydi eskiden. En çok bayanlara ben çok seviniyom, bilmiyom" (Meral, 46).

Kadınların kentin lokanta, kafeterya gibi kamusal alanlarına çıkıp oturabilmelerini sağlayan, diğer kadınların dükkânlarda ve tezgâhlarda bulunmasıdır. Ücretli emek sürecine dâhil olan kadınların kamusal alandaki görünürlüğü beraberinde bu sürece dâhil olmayan kadınların da mekânsal hareketliliğini sağlamıştır. Kadınlar, birbirleri için bir nevi güvenlik ağı oluşturmuştur. Diğer bir deyişle kadınlar kendi kamusallıklarını kurmuşlardır.

Kadının kamusal alana çıkmasının yanı sıra hangi kıyafetle çıkacağı da temel meselelerden birisidir. Aksu Bora'nın ifade ettiği gibi kadınların giysileri, bedenleri, saçları, yürüyüşleri hep işaretlerle yüklüdür. Çünkü onlar "bakan"lar değil "bakılan"lardır ve bakılan olmak bazı dengeleri sürekli kollamak demektir (Bora, 2014: 141). "Bakılan" olarak kadınların kendileri gibi kıyafetleri de dönüşüm anlatısında yerini almıştır. Dolayısıyla bu süreç, kadınların hangi kıyafetlerle kamusal alanda hareket edebileceği konusunda da değişikliklerin olmasını beraberinde getirmiştir.

> "Önceden yani saklana saklana korka korka… Öyle… Gapana gapana. Yani gıyafet özgürlüğü bile doğdu bayanlara mesela. Yani önceden belli bir standartlarda giyiniyoduk, şalvar, bürgü…" (Dilek, 36)
>
> "Eskiden bayanlar Beypazarı'nda bürgü dediğimiz örtüler vardı. Onları örtmeden başına sokağa bile çıkamazdı" (Meral, 46).
>
> "Bir bayan asla yalnız gezemezdi terlik dediğimiz tabiri yazın biz orda havuçlu meydanın edrafında, çarşıda giyemezdik. Kötü gözle bakarlardı. O insanlar annelerimize kötü gözle bakarlardı" (Hülya, 37).
>
> "Bayanlar şimdi biz mesela tülbent üzerinde, başımızdaki tülbentle çarşı pazar gezebiliyoruz. Bizim bürgümüz var. Bürgü dediğimiz kullandığımız örtümüz var. Örtümüz ve tek gözle geçerdik, burnumuz, yüzümüz ve tek gözümüz kapalı, tek göz içinde gezerdik. Ona göre de kötü kadın lakabı alınırdı. Öyle de olsan geçemezdin, yasaktı yani… Gençler istedikleri kıyafeti giyebiliyorlar, biz de istediğimiz kıyafeti giyebiliyoruz. Demin de söylediğim gibi başımızdaki tülbentle biz artık çarşıyı altını üstüne getirebiliyoz,

> gezebiliyoz… Rahat, o günkü dediğimiz olayımızı kalktı. Şimdi neslin çoğunluğu mesela pantolon üstü kıyafet veya yani içi etek üstü pardösü başörtü. Daha rahatlaştı yani bunlar" (Zehra, 60).

Serpil Çakır, kadınların nasıl giyindiklerinin toplumun niteliklerinin bir göstergesi olduğunu dile getirir. Kadınların giyimi, geleneksel zamanlarda ülkenin dininin, modern zamanlardaysa ulus devletin simgesi olarak görülmüştür. Giyim, aynı zamanda kadınların iç mekândan dış mekâna geçmelerinin belirleyicisi ve göstereni olarak kabul edilmektedir (Çakır, 2017: 87). Beypazarı'nın "geleneksel örtüsü" olarak tabir edilen "bürgü" de kadınların, iç mekândan dış mekâna geçmelerini sağlayan bir tür sınır belirleyicisi görevi görmekteydi. Görüşme yaptığım kadınların dönüşüme dair anlatılarında kadınların kılık-kıyafetine dair ifadeler yer alırken, bu bağlamda erkeklere dair herhangi bir şeyden bahsedilmemiştir. Bu da Beypazarı'ndaki dönüşüm anlatısının izlerinin modernleşme anlatısında olduğu gibi yine kadın bedeni üzerinden cisimleştiğini göstermektedir.

Beypazarı'ndaki dönüşümün gündelik hayattaki etkilerini kadınların deneyimleri ve anlattıkları üzerinden öğrenmeye çalıştığımda birbirinden farklı görüşlerle karşılaştım. Buraya kadar görüldüğü üzere dönüşümün kadınların kamusal alanda görünürlüklerini sağladığı, beraberinde kılık kıyafet konusunda kendilerinin deyimiyle "daha rahat" olduğu anlatılmıştır. Ancak dönüşüm anlatısının bu yönünden hiç bahsetmeyen, dönüşümü değer yargılarının olumsuz yönde değişmesi olarak gören söylemler de bulunmaktadır.

> "Ya çocuklar değişti. Yani buralara üniversiteler gelince yani açılma. Eskiden bizim hiç bilmediklerimizi çocuklar şimdi bilir oldu. Yani saygı, sevgi… Biz yaşlı bir amca geçerkene önünden geçmezdik. Bardakla su verirkene elimizi bağlar tutardık ama onlar hep kalktı. Yani aileyle çoğu çocukların bağlantısı bile kesildi. Yani genç ortamları gördükçe, turizmi gördükçe" (Seher, 41).

Seher'in (41) ifadeleri, Beypazarı'nda yaşanan değişimi "geleneksel değerlerin kaybolması" açısından değerlendirdiğini göstermektedir. Turizmin olumlu yanı olarak maddi getirisini görüşme sırasında sürekli yineleyen Seher (41) için bu süreç toplumsal yaşamı olumsuz etkilemiştir.

Görüşmelerde Beypazarı değişimi/dönüşümü, bir yandan "gelenek-göreneklerin bozulması", mimari yeniliklerin olması açılarından değerlendirilirken, asıl vurgunun gündelik hayat içerisinde kamusal mekânlarda kadınların görünürlüğü üzerinde olduğu görülmüştür. Kadınlar, bugün, bir zamanlar sadece erkeklerin rahatça dolaşabildiği kentin kamusal mekânlarına çıkabilmekte ve gündelik hayatlarının bir parçası olan sosyal aktiviteleri buralarda sürdürebilmektedirler. Tüm bu anlatı, mekânla birlikte kadının gündelik hayatındaki dönüşümü göstermektedir.

Kendine ait bir tezgâh! : Elinin hamuruyla erkek işine karışmak

Beypazarı dönüşümünün itici gücü olarak nitelendirilen turizmin en önemli getirisinin ne olduğuna yönelik sorgulamalarımda sıklıkla verilen cevap "bayanlara iş imkânı sağladı" şeklinde olmuştur. Ancak görüşmelerin geneline baktığımda bu noktada bir karşılıklı dönüşme/ dönüştürmeden söz edildiğini gördüm. Turizmin gelişmesi, kadınlara iş imkânı yani istihdam ortamı sağlamaktaydı ama diğer yandan bu gelişmeyle beraber Beypazarı'nda ortaya çıkan değişimde en önemli rolün kadınlara ait olduğu da görüşmelerde sıklıkla dile getirilmekteydi.

> "Tabii ki yani ben ilkokul mezunuyum, turiste açıldı burası herkese, bütün bayanlara iş sahası oldu. Yani bu turistik olmasaydı, iş sahası olmasaydı ben belki tarlaya gidecektim belki evde oturcaktım. Ama şimdi bi iş sahibiyim, patronum" (Nuray, 35).

Nuray'ın (35) ifadeleri turizmin kadınlar için çalışma ortamı sağladığına yöneliktir. Bu ifadelerde kadınların turizme katkısından ziyade turizmin kadınların ücretli emek sürecine dâhil olmasındaki katkısı ön plana çıkmaktadır. Nuray'ın (35) söyleminde "iş sahibi" olmaya karşılık gelen şeyin kamusal mekânlarda ücretli emek sürecine dâhil olmak olduğu görülmektedir. Bu söylemden Nuray'ın (35) tarlada çalışmayı ücretli emek kapsamında görmediği ve ev içinde yürütülen işleri de "evde boş oturmak" olarak düşündüğü, emek boyutunda değerlendirmediği anlaşılmaktadır.

> "Belediye önemli bu arada. Belediyenin tanıtması önemli ama değişime katkı sağlayan %80 kadınlar" (Nermin, 35).
>
> "En önemli gördüğüm şey bayanların çok girişimci olması. Beypazarı'nın hanımlarından böyle bir şey beklemiyodum daha doğrusu ben, bu kadar açık olacaklarını. Şimdi sen de gezersen etrafta görecen esnafın çoğu bayan. Önceki kapalılığa göre bu çok büyük bir gelişme, çok büyük bir şey yani" (Meral, 46).
>
> "Hep buranın gadınları gendileri zorlayarak zaten gendi çabalarıyla, zorla bu gelişimi, bu işi sevdi isteyerek, gendi çabalarımızla ettik. Zaten görmüşsündür çalışanlar gadınlar. Erkekler yani etseler bile arka planda galırlar onlar" (Gülsüm, 42).
>
> "Üretken ve çalışkan, işten korkmayan, azimli bayanlar. Yani %90'ı bayan burda bu işi yapanın. Onların sayesinde arttı" (Nuray, 35).
>
> "Beypazarı'nın değişmesinde mi? Tabi canım beyler ne kadar yapabilir ki. Kadınların büyük bi şeyi var. Kadınlar önce kendilerine cesaret toplayıp, çarşıya oturabildiler. Eskiden oturamazken hani arkasına bakmadan, gayınvalidesi, gaynatası bi şey diyecek mi korkusu olmadan elinde ne varsa getirdi, sattı yani. Bu beyler yapmaz ilk önce. Ama şimdik kadınlar başlattı, beyler de onlara uydu yani öyle diyelim" (Dilek, 36).

Bu ifadeler, Beypazarı dönüşümünde kadınların etkisinin nasıl ve ne boyutta olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda kadınların kendilerinin de bu dönüşümdeki paylarının farkında olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların bu ifadeleri, Beypazarı dönüşümü anlatısında tek taraflı bir etkiyi vurgulayan, turizmin kadınlara iş sahası

açtığı söyleminin kurgusallığını ortaya koymaktadır. Kadınların ürettikleri ürünleri tezgâhlara, dükkânlara çıkıp satmalarının turizmin gelişmesindeki etkisi, bu dönüşümün karşılıklı yapısını ortaya koymaktadır.

> "Tezgâhlarda en çok gadınlar irtibatı guruyor misafirlerle. Yani erkekler ikinci sırada" (Ayşe, 47).

Ayşe'nin (47) kente dışarıdan gelenleri "misafir" olarak adlandırması ve gelen kişilerle iletişimi kuranın kadınlar olduğunu vurgulaması önemli bir noktadır. Ayşe'nin (47) bu ifadeleri eve gelen misafirlerin kadınlar tarafından ağırlandığı gibi tezgâha gelenleri de ağırlayanların kadınlar olduğunu göstermektedir. Beypazarı'nda turizmin gelişmesini sağlayan da "gelenlerin kendilerini evlerde ağırlanan misafirler gibi hissetmeleri" meselesidir. Bu durum, kadınların hem kamusal mekânlardaki görünürlüklerinde hem de ücretli emek sürecine dâhil olmalarında toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinin ortadan kalkmadığını bir kez daha göstermektedir. Kadının kamusal alandaki varlığının toplumsal cinsiyetin kadınlara tanımladığı roller bağlamında görünür olduğu ortaya çıkmaktadır.

Görüşmelerin geneline bakıldığında, kadınların dönüşümdeki paylarının farkında oldukları görülmektedir. Kadınların tezgâhlara çıkmaları, üretken, azimli olmalarının yanı sıra bir "direniş" olarak da ifade edilmiştir. Ancak, bu süreç ve kadınların bu süreçteki rolü olumlanırken ev-içi emek ve yine özel alan kapsamına dâhil edilen tarla, bahçe işleri de görünmeyen emek olarak bizatihi kadınların söylemlerinde yer almaktadır. Nuray'ın (35) "iş sahası olmasaydı ben belki tarlaya gidecektim belki evde oturcaktım"; Dilek'in (36) "Yani çoğu kadın evinde otururken şimdik kendi el işiyle, evde yaptığı ürünleriyle, onlarla… Getiriyo burda satıyo." ifadeleri, ev-içi emeğin görünmezliğinin ne kadar içselleştirildiğinin örnekleri olarak okunabilir. Kadınların ev-içinde hem türün yeniden üretimi hem de bakımı gibi faaliyetlerde verdiği emek, ekonomik bir değer üretmediği için görünmez olarak değerlendirilmektedir. Bunun da ötesinde görüştüğüm pek çok kadın, ev işlerinin yanı sıra öncesinde tarla, bahçe işlerine gitmekte ya da el-işi, dokuma gibi ürünleri üretip evden satmaktaydı. Tüm bunlara rağmen çoğu görüşmeci, yaptıkları üretimi iş veya çalışma olarak değerlendirmemektedir. Bu durumun istisnası olarak Elif'in (31) "kadınlar zaten hep çalışıyodu Beypazarı'nda" ifadesi gösterilebilir.

Kadınların tezgâhlara çıkıp dükkânlarını, imalathanelerini açabilmelerini sağlayan kadının özel alan içerisinde yeniden üretim faaliyetlerinde kullandığı "kadınlık bilgisi" olmuştur. Füsun Ertuğ'a göre kadınların bilgileri yaratıcılığın devreye girmesiyle birlikte çevreyi, mekânı, var olan sınırlı olanakları kullanabilmelerini sağlamaktadır (2010: 86). Kadınların ne gibi işler yaptığını, neler üretip tezgâhlara, dükkânlara çıktığını sorguladığımda şöyle cevaplar verilmiştir:

> "Tarhana, makarna ondan sonra salçaydı, yaprağıdı, turşu yapıp satanlar var. Ondan sonra el işileri satanlar var. Örtüler, yazmalar herkes bir şeyler, hediyelik eşyalar. Kendine göre bir şeyler buluyor millet.

> Havuç suyu sıkan hanımlar var. Erkekler yoktu arkalarında kimsenin" (Meral, 46).
>
> "Valla onlar ellerinden geleni yaparlar ama şu an tarhana, erişte, sarma, baklava, bazlama ya da lokanta tarzı yerlerimizde mutfak bölümünde çalışıyorlar" (Hülya, 37).

Kadınların kuşaktan kuşağa aktardığı "kadınlık bilgisi"nin kapsamında olan bitki toplayıcılığı ile gıda saklanması, hazırlanmasına yönelik becerilerini ekonomik değere dönüştürdükleri görülmektedir.

> "Çoğunu kendim yapıyorum, topluyorum. Mesela biz sirkeler yapıyoruz kendimiz. Yaz boyu bi şeyler topluyoruz, yaz boyu, kışa kadar. Benim psikolojime çok iyi geliyo. Çünkü şöyle oluyo, mesela papatya toplayıp taç yapıyoruz. Onları okşayarak topluyorum çünkü çok iyi geliyor. Allahım diyorum boyasını ne güzel sürmüş. Hatmi çiçeği var mesela renk renk topluyoruz" (Songül, 45).
>
> "Bu otları toplamaya mesela biz gidiyoz, bayırlardan hep, mecbur hep kadın… Geçen bak şu kızılcığı kendim yaptım, geçen hafta bitirdim. Ben işte bugün yine tarhana yumurdum da geldim. Bunlar hep şunları ben gendim ürediyom, bayırlardan, dağdan mesela şu ayva yaprağını, alıç çiçeğini, gül hatmiyi, kırk gilit otunu, karacayı, adaçayını hep kendim topluyom, o ısırganı. Hep dağlardan kendim topluyom" (Cemile, 49).

Kadınların hangi bitkinin ne işe yaradığı, nerede bulunacağı, ne zaman toplanacağına dair bilgisini tezgâhlarda sunduğu görülmektedir. Füsun Ertuğ, kadınların doğadaki bitkileri bahçelerinde yetiştirdikleri bitkiler kadar iyi tanımalarını, doğayı evcilleştirmiş olmalarıyla bağlantılandırmıştır (2010: 82). Kadının doğayla bu kadar yakından ilişkili olarak düşünülmesi kamusal/özel alan ayrımını meşrulaştıran noktalardan birisidir. Efrat Tseelon, kadının doğayla, erkeğin kültürle özdeşleştirilmesinin, doğal alanın özel alanla yani evle, kültürel alanın ise kamusal alan ile yani dış dünyayla özdeşleştirilmesini beraberinde getirdiğini ifade eder (2002: 109). Ancak kadının doğadan topladıklarını tezgâhlarda satıyor olmasının "kültürel bir sunum" olarak anlatılması ikiliğin arasındaki sınırın belirsizleşmesi olarak görülebilir.

Kadınlar, tezgâhlarda gıda ürünlerinin dışında dokumalar, takılar, havlu kenarı, oya, patik, hırka ve lif gibi ürünleri de üretip, satmaktadırlar. Tezgâhlarda, dükkânlarda satışa sunulan ürünler, her kadının kendi ilgi alanına ve becerisine göre çeşitlenmektedir. Bu üretimin bilgisi "kadınlık bilgisi" olarak kuşaktan kuşağa kadınlar arasında aktarılmaktadır. Ertuğ'un ifade ettiği gibi ekonomide adı anılmayan, görülmeyen ancak yaşamın sürdürülmesi için vazgeçilmez olan ne varsa kadınların bilgisi o alandadır (2010: 90). Kadınların tezgâhlara çıkmalarının ekonomik getirisinin yanı sıra burada önemli olan ürettiklerinin görünür hale gelmesidir. Asiye'nin (55) dediği gibi "Kendi yaptığını sattığı ortaya çıkıyor mesela kendi ürettiği. Daha farklı oluyor bence."

Kadınların tezgâhlarda dükkânlarda yer almasının Beypazarı'nın gündelik hayatını etkilemesinin yanı sıra buraya gelen turistler açısından ne ifade ettiğine yönelik sorular sorduğumda genellikle kadının "özel alan" içerisinde tanımlanan ve cinsiyet rollerinin gerektirdiği şekilde anlatıldığı görülmüştür.

> "Yukarıya çıktıysanız stantlarda bile küçük tezgâhda bile bayan vardır yani. Çünkü o müşterisine güler yüzüyle evinde ağırladığın gibi bayan ne yapıyor maddiyatı düşünmüyor, evinde ağırladığı gibi sıcakkanlılıkla, geliyor dükkâna sanki misafir ağırlar gibi ağırlıyor. O müşteri sana tekrar geri döndüğünde o kadar haz duyuyosun ki o kadar misafiperversiniz, çok güler yüzlüsünüz öyle. Bence kadın. Dükkânını evi gibi görmesidir. Ben küçük esnafım ama bana göre öyle. Hani buraya biri geliyor mesela sen geldin şurda bi kurulu soframız kahvaltımız olsun, öğlen soframız olsun ne yediysek mesela bi parça bölüm vermemiz hani evimiz gibi görmemizdendir. Beypazarlı kültürümüz yani bizim misafirperver bir kültüre sahibiz" (Nermin, 35).
> "Şu andaki ortam gelişme bu turizm pazarına oturup da satış yapan bayanlar, erkekler değil, erkekler olduğu zaman gelen insanlar tezgâhın önünden bile şöyle yan dönerek geçiyor. Güleryüz, kendilerini tanıtmaları ürünlerini bunlar derim ben. Ve titizlik. En basitinden işte reklamdan başlıycaz bayanların titizliğinden temizliğinden yapılan görünüm, tezgâhtaki görünüm çok önemli, Güleryüz çok önemli. Bir insana sen tezgâhına vardığın zaman ya da dükkâna vardığın zaman bir asık surata mı yanaşırsın yoksa güler yüze mi yanaşırsın" (Zehra, 60).

Kadının mekânla kurduğu temel ilişkinin evde başlamasının etkisi, bu söylemlerde görülmektedir. Kadınlık bilgisini ve deneyimini evinde sunduğu gibi tezgâhlarda ve dükkânlarda sunması gerektiği ifade edilmektedir. "Güler yüzüyle evinde ağırladığın gibi", "dükkânını evi gibi görmesidir", "bayanların titizliğinden temizliğinden" gibi ifadeler kadınlık rollerinin ve bu rollerinin getirisi olan emeğin nasıl içselleştirildiğini göstermektedir. Ev ile çalışma alanı arasında kurulan ilişki, kadının çalışma mekânını da eve benzer bir ortama dönüştürmesini sağlamıştır. Bu da çalışma yerinin kamusal alanı ile evin özel alanı arasındaki ayrımın bulanıklaşmasını ve geçişliliği sağlamıştır. Ev ile sokak arasında pencere kenarı, balkon ve kapı önü gibi kadınlara ait olarak görülen "ara alan"lar vardır (Cantek vd. 2017: 122).

Kadınların ücretli emek sürecine dâhil oldukları dükkânları, tezgâhları özel ile kamusalın iç içe geçtiği "ara alan"lara dönüştürdükleri görülmektedir. Kadınlar oluşturdukları bu yeni "ara alan"larla kendi kamusallıklarını kurmaya ve sürdürmeye başlamışlardır.

Sonuç

Tüm görüşmelerde dönüşüm anlatısının bağlamını oluşturan Hanlarönü Meydanı, dönüşümün getirdiği değişimin mekânı olarak, kadınların söylemlerinde sürekli yinelenmişti. Bir zamanlar kadınların Hanlarönü'nden geçemeyişi, dönüşümle birlikte geçebiliyor olmaları, burayı anlatının başladığı ve sürdüğü yerin merkezi haline getirmiştir. Hanlarönü Meydanı, kentin kamusal mekânlarının içinden sıyrılıp kadınlar için sınır görevi gören bir simge mekân haline gelmiştir. Kadınların bir zamanlar buradan geçememesine dair anlatıyı kurgulayan iktidar mekanizmaları, bugün tam aksine kadınların buradan geçebiliyor oluşunu anlatının temeli olarak sunmaktadır. Kadınların tezgâhlarda ve dükkânlarda yer alması, mekânsal dönüşümün toplumsal

cinsiyet rolleri bağlamında nasıl olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Çünkü bu durum, turizmle birlikte gelen dönüşüm anlatısının kurgulandığı yerde kadınların görünür hale gelmesine dayanmaktadır.

Kadınların kamusal alanda ücretli emek sürecine dâhil olmaları, sadece onların değil, aynı zamanda bu sürece dâhil olmayan diğer kadınların da gündelik hayat deneyimlerini etkilemiştir. Kamusal alan içerisinde kadınların varlığı, diğer kadınların da bu alanlarda rahatlıkla oturup kalkabilmesine, dolaşabilmesine neden olmuştur. Kadınların kentin içinde dolaşımının ve görünürlüğünün sınırlandırılmasının yanı sıra hangi kıyafetlerle çıkabileceğinin de belirlendiği anlatılmıştır. Artık bu durumun değiştiği, kılık-kıyafetin artık daha "özgür" seçilebildiği kadınların dönüşüme dair anlatılarında yinelenmiştir. Tüm bunlar modernleşme anlatısının kadın bedeni, kılık-kıyafeti üzerinden kurgulanan yapısının izlerinin daha mikro bir örneği olarak Beypazarı dönüşüm anlatısı üzerinden sürülebileceğini göstermektedir.

Beypazarı dönüşüm anlatısının mekânsal değişiklikler getirmesinin yanı sıra kadınlara iş imkânı sağlaması meselesi de tekrar edilmiştir. Kendi ürettikleri ürünlerle ücretli emek sürecine dâhil olan kadınlar, esnaflık gibi eril hâkimiyetle kuşatılmış bir alanı da bir nevi ele geçirmeye başlamışlardır. Üstelik bunu yaparken kendi yöntemlerini geliştirdikleri görülmektedir. Kadınların mekânla olan ilişkisinin başlangıçta ev üzerinden kurulmuş olması, onların tezgâhları ve dükkânları da "evlerindeki gibi" bir emek anlayışıyla görmelerini sağlamıştır. Bu da gelen müşterileri "misafir" gibi, evlerinde ağırladıkları gibi karşılamaları gerektiğine dair bir söyleme sahip olmalarına neden olmuştur. Beypazarı Çarşısı'nın, kadın esnafların, dükkânlarda ve tezgâhlarda yer aldığı bir mekâna dönüştüğü görülmektedir.

Beypazarı dönüşüm anlatısının öznesi olan kadınların anlattıkları, onların topyekûn bir kategori olarak görülemeyeceğinin anlaşılmasını sağlamıştır. Her birinin bu yaşanan dönüşüm sürecine etkisi ve bu süreçten etkilenişi farklılık göstermektedir. Öte yandan görüşme yaptığım kadınların farklılıkları kadar onlara bir araya getiren deneyimlerini ortaklaştıran benzerlikleri de bulunmaktadır. Gündelik hayat içerisinde hem özel hem de kamusal alan olmak üzere çift taraflı emek süreçlerine dâhil olan Beypazarı kadınları, ortaklıkları ve farklılıklarıyla bir araya gelerek kendi kamusal mekânlarını kurmuşlardır. Kadınlar ev içi emeklerini ücretli emeğe dönüştürmeleriyle mekânsal sınırları esneterek hem kendi hayatlarında hem de kentin gündelik yaşamında dönüşüm gerçekleştirmişlerdir.

Notlar

1 Kadın emeği ve istihdamı konusunda detaylı bilgi için bakınız: (Ecevit, 2007; Ecevit, 2011). Görüşmecilerin gerçek adları makale içerisinde verilmeyip, anonim adlar kullanılmıştır.

3 Şerif Mardin, "Religion, Society and Modernity in Turkey" (Türkiye'de Din, Toplum ve Modernlik) adlı kitap hakkında Ruşen Çakır ile yaptığı ve 15 Mayıs 2007'de Vatan Gazetesinin kitap ekinde yayımlanan röportajında "mahalle baskısı" kavramını kullanmıştır (Url, 7). Ardından 23 Mayıs 2008 tarihinde SORAR (Sosyal Sorunları Araştırma ve Çözüm Derneği) tarafından "Prof. Şerif Mardin: Mahalle Baskısı, Ne Demek İstedim?" başlıklı bir toplantı düzenlenmiştir. Şerif Mardin, bu toplantıda "mahalle baskısı" kavramı konusunda daha detaylı bilgiler vermiştir (Url, 6).

4 "Sparta ile savaşta Atina'nın demokratik düzeni gitgide zayıflayınca, Bule, yani şehir meclisinin de yönetici rolü azalır: 413 yılında devletin idaresi "probulos" yeni Bule temsilcisi denilen 10 yöneticiye verilir" (Aristophanes, 2000).

5 Virginia Woolf'un "Kendine Air Bir Oda" adlı eserinden esinlenilmiştir.

Kaynakça

Alkan, A. (2017). Giriş: Cinsiyet dinamiklerinin peşinden mekânın izini sürmek. A. Alkan (Ed.).Cins cins mekân içinde (s. 7-35). İstanbul: Varlık.

Aristophanes (2000). *Lysistrata: Kadınların savaşı.* (A. Erhat ve S. Eyüboğlu, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür.

Atay, T. (2016). Sunu. (R. Harmanşah ve Z. N. Nahya , Ed.) *Etnografik Hikâyeler.* İçinde (s.9-15). İstanbul: Metis.

Atkinson, P. ve Hammersley M. (2007). *Ethnography*. London and Newyork: Routledge.

Baxter, J. (2008). Feminist post-structuralist discourse analysis: A new theoretical and methodological approach?. (R. Wodak ve J. Angermuller,Ed.) Gender and Language Research Methodologies içinde (s. 243-255). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Birkalan-Gedik, H. (2009). Türkiye'de feminizmi ve antropolojiyi yeniden düşünmek: Feminist antropoloji üzerine. *Cogito*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat.

Bora, A. (2014). *Feminizm kendi arasında*. Ankara: Ayizi.

Cantek, F. Ş., Ulutaş, Ç. Ü., ve Çakmak, S. (2017). Evin içindeki sokak, sokağın içindeki ev: Kamusal ile özel "ara"sında kalanlar. (F. Ş. Cantek, Ed.) Kenarın Kitabı içinde (s. 121-159). İstanbul: İletişim.

Connerton, P. (1999). *Toplumlar nasıl anımsar?* (A. Şenel, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.

Çakır, S. (1996). Kadın araştırmaları bilimde neleri, nasıl sorguluyor, neleri değiştirmek istiyor? 4. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri İnsan, Toplum, Bilim. İstanbul:Kavram.

Çakır, S. (2017). Osmanlı'da kadınların mekânı, sınırlar ve ihlaller. (A. Alkan, Ed.) Cins Cins Mekân içinde (s. 76-101). İstanbul: Varlık.

Douglas, M. (2007). *Saflık ve tehlike.* (E. Ayhan. Çev.) İstanbul: Metis.

Ecevit, Y. (2007). Türkiye'de kadın emeği ve istihdamı alanında yapılmış çalışmaların değerlendirilmesi. S. Güre (Ed.) Kadın emeği ve istihdamı toplantısı raporu içinde (s. 11-31). İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı.

Ecevit, Y. (2011). Türkiye'de kadın emeği konulu çalışmaların feminist tarihçesi. S. Sancar (Ed.). 21. Yüzyıla girerken Türkiye'de feminist çalışmalar: Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a armağan içinde (s. 121-165). İstanbul: Koç Üniversitesi.

Ertuğ, F. (2010). Geçmişten bugüne Anadolu kırsalında kadın-mekân İlişkileri. A. Akpınar, G. Bakay ve H. Dedehayır (Ed.). Kadın ve Mekân içinde (s. 80-93). İstanbul: Turkuvaz.

Kahveci, Z. N. (2018). *Beypazarı'nda gündelik hayatın dönüşümü: Kadınların deneyimleri.* Ankara, Hacettepe Ü. Sosyal Bil. Ens. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Kaplan, M. ve Odabaş, Z.Y. (2014). *Cultural heritage and women: The case of Beypazari.* A. Y.

Mermod ve S. O. Idowu (Ed.) Corporate Social Responsibility in the Global Business World içinde (s. 219-227). Berlin: Springer.

Kara, Ç. (2010). Turizmde geleneksel mutfaktan yararlanma: Beypazarı örneği. I. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi. Nevşehir: Detay.

Kümbetoğlu, B. (2001). Kentsel alan ve yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet. A. İlyasoğlu ve N. Akgökçe (Ed.). Yerli bir feminizme doğru içinde (s. 259-282). Sel: İstanbul.

Kümbetoğlu, B. (2015). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma.* İstanbul:Bağlam.

Stanley, L. ve Wise, S. (2013). Method, methodology and epistemology in feminist research processes. L. Stanley (Ed.) Feminist rraxis: Research, theory and epistemology in feminist sociology içinde (s. 20-60). London and Newyork: Routledge.

Tseelon, E. (2002). *Kadınlık maskesi: Gündelik hayatta kadının sunumu.* (R. Kekeç, Çev.) Ankara: Ekin.

Urry, J. (2015). *Mekânları tüketmek*. (R.G. Öğdül, Çev.) İstanbul: Ayrıntı.

Görüşmeci listesi

Meral, 1971 doğumlu, ilkokul mezunu, dükkân sahibi, 23.02.2017.

Hülya, 1980 doğumlu, lise mezunu, dükkân sahibi, 23.03.2017.

Zehra, 1957 doğumlu, ilkokul mezunu, dükkân sahibi, 27.04.2017.

Nuray, 1982 doğumlu, ilkokul mezunu, dükkân sahibi, 28.03.2017.

Gülsüm, 1975 doğumlu, ilkokul mezunu, dükkân sahibi, 28.02.2017.

Nazlı, 1972 doğumlu, lise mezunu, dükkân sahibi, 23.03.2017.

Nermin, 1982 doğumlu, ilkokul mezunu, dükkân sahibi, 28.02.2017.

Songül, 1972 doğumlu, ilkokul mezunu, tezgâh sahibi, 23.03.2017.

Ayşe, 1970 doğumlu, ilkokul mezunu, tezgâh sahibi, 28.03.2017.

Dilek, 1981 doğumlu, ortaokul mezunu, tezgâh sahibi, 28.03.2017.

Cemile, 1968 doğumlu, ilkokul mezunu, tezgâh sahibi, 28.03.2017.

Elif, 1986 doğumlu, lise mezunu, dükkân sahibi, 28.03.2017.

Ayten, 1972 doğumlu, ilkokul mezunu, tezgâh sahibi, 13.05.2017.

Seher, 1976 doğumlu, ilkokul mezunu, tezgâh sahibi, 13.05.2017.

Asiye, 1962 doğumlu, ilkokul mezunu, dükkân ve tezgâh sahibi, 13.05.2017.

Elektronik kaynaklar

Url1:http://www.08haber.com/haberGoster.php?hid=7452,Erişim Tarihi: 20.12.2016

Url2:http://www.baskentlilerhaber.com/beypazarli-kadinlardan-mansur-yavas-a-ziyaret_d41284.html,Erişim Tarihi: 20.12.2016

Url 3: http://www.mansuryavas.com.tr/icerik.php?page=beypazari&kategori=faliyetler, Erişim Tarihi: 20.12.2016

Url4:http://www.gucluanadolugazetesi.com/beypazarinin-renkleri-kadinlarin-emekleri-7728.html, Erişim tarihi: 20.12.2016

Url 5: https://www.youtube.com/watch?v=2Rs-OYQw4nE, Erişim tarihi: 5.11.2016

Url6:http://www.rusencakir.com/Prof-Serif-Mardin-Mahalle-Baskisi-Ne-Demek-Istedim/2028, Erişim tarihi: 30.04.2021

Url:7:http://www.gazetevatan.com/rusen-cakir-582471-yazar-yazisi-hani-mahalle-baskisi-yoktu--darbecilerin-uydurmasiydi-/, Erişim tarihi: 30.04.2021